ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/354662179

Kültürel Mirasın Yaşatılması Bağlamında Ahşap Oyuncak Üretimine Samsun'da Bir Örnek: Oyuncakçı Dede (Salih Tok)

Chapter · September 2021

CITATIONS
0

2 authors, including:

Mücahit Yıldırım
Samsun üniversitesi
33 PUBLICATIONS **15** CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Yakakent'in Turizm Potansiyeli View project

EĞİTİMİN VAZGEÇİLMEZ ARAÇ VE GERECİ: GÖNÜL VE SEVGİ View project

All content following this page was uploaded by Mücahit Yıldırım on 17 September 2021.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

akademisyen.com
ONLINE SİPARİŞ
AKADEMİSYEN KİTABEVİ
Halk Sokak No: 5/A Sıhhıye-Yenişehir/ANKARA
Tel: 0312 431 16 33 - 0312 432 21 84
akademisyenyayinevi
akademisyenktp

YILDIRIM - KIRAN Multidisipliner Yaklaşımlarla Samsun Kültür ve Turizmine Bakış

Multidisipliner Yaklaşımlarla Samsun Kültür ve Turizmine Bakış

Editörler
Mücahit YILDIRIM
Özgür KIRAN

AKADEMİSYEN KİTABEVİ

Multi Disipliner Yaklaşımlarla
Samsun Kültür Ve Turizmine Bakış

Editörler
Mücahit YILDIRIM
Özgür KIRAN

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-7496-16-2

Kitap Adı
Multi Disipliner Yaklaşımlarla
Samsun Kültür ve Turizmine Bakış

Editörler
Mücahit YILDIRIM
ORCID iD: 0000-0002-5781-449X
Özgür KIRAN
ORCID iD: 0000-0002-xxx-xxx

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No
47518

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
BUS081000

DOI
xx

UYARI

Bu üründe yer alan bilgiler sadece lisanslı tıbbi çalışanlar için kaynak olarak sunulmuştur. Herhangi bir konuda profesyonel tıbbi danışmanlık veya tıbbi tanı amacıyla kullanılmamalıdır. *Akademisyen Kitabevi* ve alıcı arasında herhangi bir şekilde doktor-hasta, terapist-hasta ve/veya başka bir sağlık sunum hizmeti ilişkisi oluşturmaz. Bu ürün profesyonel tıbbi kararların eşleniği veya yedeği değildir. *Akademisyen Kitabevi* ve bağlı şirketleri, yazarları, katılımcıları, partnerleri ve sponsorları ürün bilgilerine dayalı olarak yapılan bütün uygulamalardan doğan, insanlarda ve cihazlarda yaralanma ve/veya hasarlardan sorumlu değildir.

İlaçların veya başka kimyasalların reçete edildiği durumlarda, tavsiye edilen dozunu, ilacın uygulanacak süresi, yöntemi ve kontraendikasyonlarını belirlemek için, okuyucuya üretici tarafından her ilaca dair sunulan güncel ürün bilgisini kontrol etmesi tavsiye edilmektedir. Dozun ve hasta için en uygun tedavinin belirlenmesi, tedavi eden hekimin hastaya dair bilgi ve tecrübelerine dayanak oluşturması, hekimin kendi sorumluluğundadır.

Akademisyen Kitabevi, üçüncü bir taraf tarafından yapılan ürüne dair değişiklikler, tekrar paketlemeler ve özelleştirmelerden sorumlu değildir.

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Kültür, bilimden geleneklere, sanattan dine kadar toplumsal yaşamın tüm yönlerini kapsayan bir olgudur. Kültürün çeşitli boyutlarıyla bireyler içinde yaşadıkları toplumun maddi ve manevi yönlerini atalarından öğrenerek kendilerinden sonraki kuşaklara da aynı şekilde aktarırlar. Geniş çaplı bir olgu olmasıyla birlikte kültür Halk Bilimi, Coğrafya, Sosyoloji, Edebiyat başta olmak üzere birçok disiplinin araştırma konusu olmakta ve her disiplin kültürü kendi yöntem ve ilkeleri doğrultusunda ele almaktadır. Toplumun her kesimini ilgilendirmesi ve her türlü toplumsal olay ve olgu ile ilişkili olması açısından kültürel araştırmalar günümüzde oldukça yaygınlaşmakta; küresel, ulusal ve yerel kapsamlı çalışmalarla özellikle kültürel koruma bağlamında popüler çalışmalar arasında yerini almaktadır.

Son yıllarda ülkemizde hızla yükselen bir eğilim içerisinde olan turizm ise; ülkemizin ve yerelde şehirlerin ekonomik olarak büyük bir gelir sağladığı sektör olarak dikkati çekmektedir. Turizm sektöründen elde edilen ekonomik gelir, hem ulusal hem de yerel düzeyde yabancı ve yerli turistlere olan ilgiyi ve hizmeti artırarak yeni ve alternatif turizm alanlarına yönelik çalışmalara yönelinmesine sebep olmaktadır. Şehir bazında yapılan alternatif turizm ve rekreasyonel alan çalışmaları da özellikle turizm, Coğrafya ve ilgili diğer bilim dallarında bu tür çalışmaların artmasına yol açmaktadır.

"Multi Disipliner Yaklaşımlarla Samsun Kültür ve Turizmine Bakış" başlıklı bu çalışma, Samsun kültür ve turizmine farklı disiplinlerden bakarak şehrin kültürel ve turizm değerlerine yönelik bir farkındalık oluşturmayı ve farklı disiplinleri aynı amaç doğrultusunda tek bir çalışmada toplamayı amaçlamaktadır. Toplam on bölümden oluşan "Multi Disipliner Yaklaşımlarla Samsun Kültür ve Turizmine Bakış" kitabında, Samsun'un farklı kültürel ve turistik özelliklerine yönelik olarak yine farklı disiplinlerin bakış açısı ile katkı sağlanmıştır.

"Bir Kent Belleği ve İmajı Olarak Samsun Fuarı" başlıklı çalışmada, 1990'lı yıllara kadar Samsun kültür ve turizminde önemli bir yerli olan Samsun fuarı anlatılmaktadır. "Samsun İlkadım İlçesi Kültür Varlıklarının Tanıtıcı Metin Çevirilerine Dil, Kültür ve Turizm Bağlamında Bir Bakış" başlıklı çalışmada İlkadım ilçesinde belirlenen mimari yapılara ait bilgilendirme metinlerinin yabancı dile çevirileri incelenmiş ve bu çevirilerin kültür ve turizm açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. "Kültürel Mirasın Yaşatılması Bağlamında Ahşap Oyuncak

Üretimine Samsun'da Bir örnek: Oyuncakçı Dede (Salih Tok)" başlıklı çalışmada, geleneksel meslekler içerisinde yer alan ahşap oyuncak üretimi ve bu üretimin Samsun'daki son temsilcilerinden olan Oyuncakçı Dede lakaplı Salih Tok'un tanıtımı ve somut olmayan kültürel miras bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. "Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş ve 1950 Sonrası Samsun'da Genel Seçimler" başlıklı çalışmada, Samsun'daki genel seçimler ve seçimlerin günümüze kadar olan genel seyri üzerinde durularak insanların seçim olgusuna ilişkin algıları üzerinden Samsun halkının seçim kültürü ortaya konulmuştur. "Turizmin Şehir Ekonomisine Etkileri: Samsun Örneği" başlıklı çalışmada turizmin ekonomik olarak değerlendirilmesi ve Samsun ekonomisinde turizmin yeri ve önemi hakkında bilgi verilmektedir. "Turizmin Gelişimini Engelleyen Faktörlerin Nitel Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi: Samsun İli Örneği" başlıklı çalışmada Samsun'da turizmin gelişmesini engelleyen faktörler ortaya çıkarılmakta ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler sunulmaktadır. "Turizm Planlaması Kalkınmasında Coğrafyanın Araç Olarak Kullanımı: Samsun İlinde Turizme İlişkin Coğrafi Görünümün Analizi" başlıklı çalışmada, Samsun turizminin planlaması ve kalkındırılması coğrafi bir gözle irdelenerek Samsun turizminin coğrafi görünümü ortaya çıkarılmıştır. "Samsun Kültür ve Turizminin Tanıtımında Eğitimcilerin Rolü" başlıklı çalışmada, özellikle örgün eğitim içerisinde şehrin kültürel ve turistik unsurlarının yapılacak okul gezileri aracılığıyla tanıtımına yönelik tespit, sorun ve öneriler ortaya çıkarılmıştır. "Akdağ Yaylalarında (Lâdik/Samsun) Yayla ve Yaylacılıkla İlgili Sorunlar" başlıklı çalışmada, Lâdik ilçesinde alternatif turizm alanlarından yayla ve yaylacılık anlatılarak burada yaşanan sorunlar ortaya çıkarılmakta ve çözüm önerileri ileri sürülmektedir. "Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi İle Rekreasyona Uygun Alanların Belirlenmesi: Lâdik İlçesi (Samsun) Örneği" başlıklı çalışmada ise, çok kriterli karar verme yöntemi ile alternatif rekreasyon alanı olarak Ladik Gölü ve çevresinin Coğrafi Bilgi Sistemlerinden yararlanılarak rekreasyona uygunluğu değerlendirilmiştir.

"Multi Disipliner Yaklaşımlarla Samsun Kültür ve Turizmine Bakış" kitabının ortaya çıkarılmasında emeği geçen ve alanında uzman tüm hocalarımıza katkılarından dolayı teşekkürlerimizi sunar, kitabımızın Samsun kültür ve turizmine farklı yaklaşımlarla katkıda bulunmasını dileriz.

Dr. Öğr. Üyesi Mücahit YILDIRIM
Samsun Üniversitesi
Coğrafya Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Özgür KIRAN
Samsun Üniversitesi
Sosyoloji Bölümü

İÇİNDEKİLER

1. Bölüm **Bir Kent Belleği ve İmajı Olarak Samsun Fuarı 1**
Hüseyin MERTOL
Yunus ERGÜN
Osman YILMAZ

2. Bölüm **Samsun İlkadım İlçesi Kültür Varlıklarının Tanıtıcı Metin Çevirilerine Dil, Kültür Ve Turizm Bağlamında Bir Bakış..... 19**
Mustafa Kerem KOBUL

3. Bölüm **Kültürel Mirasın Yaşatılması Bağlamında Ahşap Oyuncak Üretimine Samsun'da Bir Örnek: Oyuncakçı Dede (Salih Tok)..... 43**
Mücahit YILDIRIM
İhsan BULUT

4. Bölüm **Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş ve 1950 Sonrası Samsun'da Genel Seçimler 63**
Rıfat KARAKOÇ
Yasin KÖSECE

5. Bölüm **Turizmin Şehir Ekonomisine Etkileri: Samsun Örneği 87**
Atakan DURMAZ

6. Bölüm **Turizm Gelişimini Engelleyen Faktörlerin Nitel Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi: Samsun İli Örneği 101**
Kuttusi ZORLU
Ali YILMAZ

7. Bölüm **Turizm Planlaması Ve Kalkınmasında Coğrafyanın Araç Olarak Kullanımı: Samsun İlinde Turizme İlişkin Coğrafi Görünümün Analizi 133**
Öznur AKGİŞ İLHAN

8. Bölüm **Samsun Kültür ve Turizminin Tanıtımında Eğitimcilerin Yeri.... 153**
Gülsüm ÖĞRETİCİ

9. Bölüm Akdağ Yaylalarında (Ladik/Samsun) Yayla ve Yaylacılıkla İlgili Sorunlar 179
Seyfullah GÜL

10. Bölüm Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi ile Rekreasyona Uygun Alanların Belirlenmesi: Ladik İlçesi (Samsun) Örneği 203
İnci DEMİRAĞ TURAN

YAZAR

Öznur AKGİŞ İLHAN
Dr. Öğretim Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü,
ORCID iD: 0000-0001-7224-8353

İhsan BULUT
Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya AD
ORCID iD: 0000-0002-4873-3479

İnci DEMİRAĞ TURAN
Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Fiziki Coğrafya AD
ORCID iD: 0000-0002-5810-6591

Atakan DURMAZ
Doç. Dr., Samsun Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Ekonomi ve Finans Bölümü,
ORCID iD: 0000-0003-0374-9757

Yunus ERGÜN
Yüksek Lisans Öğrencisi, Samsun Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Beşeri ve Ekonomik Coğrafya AD
ORCID iD: 0000-0002-2986-6073

Seyfullah GÜL
Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
ORCID iD: 0000-0002-5166-454X

Rıfat KARAKOÇ
Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
ORCID iD: 0000-0003-3942-7426

Mustafa Kerem KOBUL
Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi Samsun Üniversitesi,
ORCID iD: 0000-0002-7744-0712

Yasin KÖSECE
Planlama Uzmanı, İçişleri Bakanlığı,
ORCID iD: 0000-0001-6067-5315

Hüseyin MERTOL
Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Bölgesel Coğrafya AD
ORCID iD: 0000-0001-8048-0814

Gülsüm ÖĞRETİCİ
Öğretmen, Samsun Tekkeköy Güzelyurt İlkokulu,
ORCID iD: 0000-0002-9826-3110

Mücahit YILDIRIM
Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Bölgesel Coğrafya AD
ORCID iD: 0000-0002-5781-449X

Ali YILMAZ
Prof. Dr. Uşak Üniversitesi, Coğrafya Bölümü,
ORCID iD: xxxx

Osman YILMAZ
Prof. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler AD
ORCID iD: 0000-0002-5279-3191

Kuttusi ZORLU
Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Coğrafya Bölümü,
ORCID iD: 0000-0001-8924-6549

3. Bölüm

Kültürel Mirasın Yaşatılması Bağlamında Ahşap Oyuncak Üretimine Samsun'da Bir Örnek: Oyuncakçı Dede (Salih Tok)

Mücahit YILDIRIM[1]
İhsan BULUT[2]

GİRİŞ

Kültür ile oyun ve oyuncaklar arasındaki ilişki, toplumun dokusunu ortaya çıkarması açısından önemlidir. Sosyo kültürel yapının korunmaya çalışılması ile modern topluma geçiş sürecini yaşayan toplumlarda bu kültürel değişimlerin çocukların oyunlarına ve oyuncaklarına yansıdığı görülmektedir (Onur ve Demir, 2002: 107). Ayrıca oyun ve oyuncaklar, iklim ve kültüre göre de şekillenmekte (Cengiz, 1997: 472), farklı bölgelerde farklı malzeme ve içeriklere sahip çeşitli oyun ve oyuncaklar geliştirilebilmektedir. Kültürel mirasın aktarılması üzerindeki rolü dikkate alındığında da oyun ve oyuncakların nesiller boyunca nasıl bir değişim ve gelişim içerisinde oldukları da önemli bir araştırma konusu olarak görülmektedir (Özyürek vd., 2018: 3).

Oyun, çocuğun fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimini sağlayan en önemli öğrenme ve gelişim aracıdır. Planlı veya plansız bir şekilde kurgulanan oyun, çocuğun akranlarıyla veya dış dünyası ile bağ kurabilmesini sağlayan bir iletişim yolu ve aracıdır. Bu araç sayesinde çocuk, kendini ve çevresini tanımayı

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Bölgesel Coğrafya AD., mücahit.yildirim@samsun.edu.tr
[2] Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya AD., ihsanbulut@akdeniz.edu.tr

daha kolay bir şekilde sağlarken, gerçek dünya ile temasına da hazır hale gelmekte ve gerçek hayatta kendi yerini oluşturmaya başlamaktadır. İstekli ve gönüllü olarak katıldıkları oyunlarda çocuklar, bir taraftan eğlenirken diğer taraftan da kişiliklerini şekillendirecek olan sevme, sevilme, üzülme, aidiyet duygusu, birlikte hareket etme, doğruluk, dürüstlük, yardımlaşma gibi evrensel değerleri de kazanmaktadır (Sümbüllü ve Altunışık, 2016; Keskin, 2009). Çocuğun oyun içerisinde sergilediği tavır, kurallara karşı göstermiş olduğu tutum, oyun içindeki etkinliği, liderlik özellikleri sergilemesi ya da oyun içerisinde pasif olarak kalması, onun gelecekteki kişilik ve karakterine yönelik ipuçları taşımaktadır (Yıldırım vd., 2020: 208).

Çocuğun oyun içerisindeki en önemli argümanı oyuncağıdır. Oyuncak, oyunun oynanmasına yardımcı olurken çocuğun gelişimine katkı sağlamaktadır. Oyuncak yapımının insanlığın ortaya çıkışından itibaren başladığı düşünülmektedir. Skakel (2002), suya atılan bir taş veya ağaç parçası ile havada uçuşan kemiklerin tarihte oynanan ilk oyunlar ve oyuncaklar olduğu belirtmekte ve bunların modern oyun ve oyuncakların temelini oluşturduğunu ifade etmektedir (Akt: Ak, 2006: 41) . Toplumların ekonomik durumları, fiziki çevreleri ve kültürlerine bağlı olarak farklı malzemeler içerecek biçimde şekillenen oyuncaklar, günümüze kadar biçim değiştirerek gelmiş ve çocuğun elinde hayat bulmuştur. Arkeolojik kazılar neticesinde elde edilen bilgiler bebek, topaç, çıngırak, düdük, bilye, at ve diğer hayvanlardan oluşan objelerin antik çağda yapılan ilk oyuncaklar olduğunu göstermektedir. Anadolu'da da oyuncağın tarihi oldukça eski dönemlerle ilişkilendirilmektedir. Mardin Müzesinde sergilenen Kalkolitik Çağ'a ait tekerlekleri ahşap çubukla gövdeye bağlanan araba, Anadolu'daki en eski oyuncak buluntusu kabul edilmektedir. Anadolu İlk Çağ medeniyetlerine ait buluntularda da çeşitli oyuncaklara ulaşılmıştır (Begiç, 2017: 19). Türk topluluklarının da Orta Asya'da oyuncak bebek yaptıkları bilinmektedir (Önder, 1986: 14). Osmanlı Devleti'nde ise 17. yy. da oyuncakçılık, örgütlü bir iş kolu olarak İstanbul'da Eyüp ilçesinde başlamıştır. Bu dönemde Eyüp'te 100 oyuncak dükkânı ve 105 oyuncak ustası bulunmaktadır (Akbulut, 2009: 183).

Oyuncaklar, amaçlarına, malzemelerine, desteklediği gelişim alanlarına, oynandığı dönemlere, hitap ettiği yaş gruplarına ve işlevlerine göre farklı türlerde sınıflandırılabilmektedir (Mercan, 2018: 22). Çizgi film karakteri oyuncaklar, eğlendirici oyuncaklar, düşündürücü oyuncaklar, zihinsel gelişimi sağlayan (mental) oyuncaklar, kaslara yönelik (fiziksel gelişime) oyuncaklar ve süs eşya-

sı olarak kullanılan oyuncaklar şeklinde sınıflara ayırmak mümkündür. Oğuzkan ve Avcı (2000) oyun nesnelerini; "oyuncaklar", "eğitici oyunlar", "yapı inşa malzemeleri" ve "gerçek nesneler" olarak dört gruba ayırmaktadır. Newson ve arkadaşları (1979) ise gelişim alanlarına göre oyuncakları 6 gruba ayırmaktadır (Tablo 1). Buna göre "ilk oyuncakları", "el-göz koordinasyonu", "hareketlilik", "dil ve konuşma becerileri", "ayırt etme becerileri" ve "cezbedici oyuncaklar" şeklinde oyuncak türlerine ayırmak mümkündür. Onur ve Güney (2004) ise oyuncakları "hareketli oyuncaklar", "maketler", "masa oyuncakları", "müzikli oyuncaklar", eğitici oyuncaklar", "oyun malzemeleri", "güncel kahramanlar", "el işi oyuncaklar", "bebek ve hayvanlar", "minyatür nesneler", elektronik oyuncaklar" ve "manipülatif oyuncaklar" olarak gruplandırmaktadır. Görüldüğü gibi farklı araştırmacılar oyuncakları çeşitli amaç, özellik ve hizmet türleri gibi farklı kriterlere göre çeşitli şekillerde sınıflandırmaktadır.

Tablo 1. Gelişim Alanlarına Göre Oyuncaklar (Ak, 2006)

Gelişim Alanı	Oyuncaklar
İlk oyuncaklar	Bakmak için: Aynalar, yaylı salınan hareketli oyuncaklar, dönenceler Dokunmak ve kavramak için: Farklı dokularda nesneler, harekete bağlı ses çıkaran oyuncaklar, kavranabilir ve elle oynanan çıngıraklar, diş kaşıyıcı oyuncaklar Otururken oynamak için: Bloklar, oyuncak vasıtalar, iç içe geçmeli oyuncaklar Suda veya banyoda oynamak için: Yüzen oyuncaklar Yürümeye başlamak için: Çocuğu emeklemeye ya da yürümeye yöneltebilecek itmeli ve çekmeli oyuncaklar
El-Göz Koordinasyonu	İç içe geçmeli oyuncaklar, bloklar, yapı setleri, çizim oyuncakları, kurgu oyuncakları
Hareketlilik	Sallanan oyuncaklar, yürüteçler, üç tekerlekli bisiklet, el arabası
Dil ve konuşma Becerileri	Çay takımları, oyuncak telefonlar, fotoğraf ve çıkartmalar, el ve parmak kuklaları, garaj ve havaalanı ile tren istasyonu gibi oyuncaklar.
Ayırt Etme Becerisi	Şekil geçirme oyuncakları, resimli bilmeceler, ahşap bloklar, yapbozlar, renkli fotoğraflar ve çıkartmalar
Cezbedici Oyuncaklar	Uzaktan kumandalı oyuncaklar, sürprizli oyuncaklar, hareketli tepkiler veren oyuncaklar

Oyuncakların yapıldığı malzemeler dikkate alındığında ise kullanılan malzemelerin ekonomik ve teknolojik gelişmişlik düzeylerine göre dönem dönem farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Sanayi devrimi öncesinde oyuncak malzemesi olarak zanaatkârlar tarafından ahşap ve kil kullanılmıştır. Sanayileşme ile birlikte metal ve teneke kullanımı ile yapılan oyuncaklar, plastiğin keşfedilmesi ile birlikte plastik malzemeden yapılmaya başlanmıştır (Akbulut, 2009: 183).

Bu çalışma, oyuncakların yapım malzemelerinden biri olan ahşap malzeme ile yapımına dair bir saha araştırmasıdır. Samsun ilinde yaşayan ve UNESCO'nun somut olmayan kültürel mirası sürdüren insanların tanınması, iyi ortamlarda çalışmalarını sürdürmesi, ödüllendirilmesi ve özendirilerek eğitim öğretim sürecine dâhil edilmesini amaçlayan "yaşayan insan hazineleri" kapsamında değerlendirilebilecek ahşap oyuncak yapım ustası olup "Oyuncakçı Dede" unvanı ile anılan Salih TOK'un kültür coğrafyası bağlamında ahşap oyuncak yapımına dair bilgi, tecrübe ve düşüncelerinin derlemesini ortaya koymaktadır. Bu nedenle Samsun ilinin kültür ve turizm potansiyeline yönelik olarak ahşap oyuncak yapımına dikkat çekmek ve unutulmaya yüz tutmuş geleneksel mesleklerden ahşap işçiliğini ortaya çıkarmak, çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Yöntem ve Teknik

Bu çalışmada, somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ulusal envanterinde geleneksel el sanatları ustalığı başlığı kapsamında yer alan ağaç işçiliği ve ahşap oymacılığı ile geleneksel çocuk oyunları ve oyuncakları başlığı kapsamındaki geleneksel oyuncaklar ve oyuncak yapımcılığı mesleklerine yönelik nitel bir çalışma yapılmıştır. Nitel araştırmalar, belli bir konuya yönelik derinlemesine bir inceleme ve kavramaya yönelik çalışmalar olmakla birlikte, araştırmacının ilave sorularla gerçekliğin izini sürdüğü ve muhatabına öznel bir bakış açısı tanıyan çalışmalardır (Karataş, 2015: 63). Bu doğrultuda çalışmanın konusuna yönelik olarak yaşayan insan hazinesi olarak değerlendirilebileceği düşünülen ve geleneksel oyuncaklar ve oyuncak yapımcılığı mesleğini icra eden birey ile deneyimlerini ve düşüncelerini ortaya çıkarmaya yönelik olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, "önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim" olarak tanımlanmaktadır (Stewart ve Cash, 1985: 7).

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formda meslek sahibinin kendisine, mesleğine, tecrübesine, yaptığı işlere ve mesleği hakkındaki düşünce ve hedeflerine yönelik olarak 10 açık uçlu soru yer almaktadır. 1-4. sorular bireyin kişisel bilgile-

rine yönelik, 5-8. sorular mesleki ve teknik bilgilerin edinilmesine yönelik, 9-10. sorunlar ise mesleğin geleceği ve hedeflerine yönelik olarak hazırlanmıştır. Verilerin analizi, betimsel veri analizi şeklinde yapılmıştır. Elde edilen veriler, konu bütünlüğü sağlayacak şekilde sıralanmış ve metin içerisinde görüşme yapılan bireyin düşünceleri bazı yerlerde aktarma, bazı yerlerde ise direk alıntı şeklinde metne yansıtılmıştır.

Ahşap İşçiliği ve Ahşap Oyuncak Yapımı

2003 Yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) genel kurulunda kabul edilerek yürürlüğe giren Somut Olmayan Kültürel Miras kavramı, 2006 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" ile onaylanmış ve sözleşmeye taraf olarak yürürlüğe konulmuştur (Resmi Gazete, 2006: 26056). Sözleşmenin 2. maddesinde somut olmayan kültürel miras kavramı, "toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar" şeklinde tanımlanmaktadır (Arıoğlu, 2019: 98). Koruma altına alınan kültürel unsurlardan biri de geleneksel meslekler ve zanaatlardır. Meslekler, insanlık tarihinde çok eski zamanlara kadar gitmektedir. Süreç içinde bazı meslekler çeşitli sebeplerden dolayı kaybolmakta, değişime uğramakta ve yeni meslekler ortaya çıkmaktadır (Tez, 2016: 41). Bu meslek gruplarından ve zanaatlarından biri de ahşap oymacılığı ile ilgili olanlardır. Somut Olmayan Kültürel Miras ulusal envanterinde, somut olmayan kültürel miras alanları içerisinde "geleneksel el sanatları ustalığı" başlığı bünyesindeki gelenekler arasında "ağaç işçiliği ve ahşap oymacılığı" ve "geleneksel çocuk oyunları ve oyuncakları" başlığı bünyesinde ise "geleneksel oyuncaklar ve oyuncak yapımcılığı" da yer almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, SOKÜM Envanteri). Buna göre ahşap oyuncak yapımı, somut olmayan kültürel miras envanterinde yer almakta ve sözleşme gereğince kültürel koruma altına alınmaktadır.

Ağaç oymacılığı ve işçiliği, kolay şekil verilebilen bir ağaç üzerine metal aletler yardımıyla desen oyularak yapılan bir usta işidir. Geçmişte bu işle uğraşan kişilere "neccar" adı verilirken günümüzde "marangoz" denmektedir (Dursun ve Karahan, 2019: 63). Geleneksel Türk el sanatları listesinde yer alan ahşap işçiliği, hammadde olarak ahşabı kullanmak suretiyle araç gereç yapımı, süs eşyası ve oyuncak yapımı gibi farklı alanlarda ortaya çıkarılan ürünlerle günlük hayatın her köşesinde kendine yer bulmaktadır. Öyle ki kültür turizminin bir parçası olan

yaratıcı turizm alanında da geleneksel Türk el sanatları içerisinde önemli bir yere sahip olan ağaç işliği, yerel halkın kültürünü koruma, geliştirme ve sürdürmenin yanı sıra yerel ticareti de geliştirmekte ve istihdama ve kalkınmaya da katkı sağlamaktadır (Akpulat ve Üzümcü, 2020: 684). Bu nedenle yerel yönetimler tarafından geleneksel Türk el sanatlarına yönelik olarak yerel mirasın ortaya çıkarılmasına ve bu el sanatlarına yönelik coğrafi işaret tescili yapılmak suretiyle hem koruma altına alınmasına hem de yerel ekonomiye kazanç sağlamasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir (Öz, 2019: 1536).

Doğada estetik bir malzeme olan ahşap, doğallığı, kolay işlenebilir ve şekil verilebilir özelliği ile oyuncak yapımı ve tasarımında önemli bir malzemedir. Çocuk gelişiminde önemli bir yeri olan oyuncak yapımında da farklı hammadde seçeneklerinden biridir (Usta, 2019: 220). Ahşap malzemeden üretilen oyuncaklar lifli yapısı sayesinde dayanıklıdır ve uzun süre kullanıma elverişlidir. Şekil verilebilir yapısı ile farklı tasarımlara imkân sunan, düzgün yüzeyli, estetik bir görünüme sahip, sade, doğal ve organik bir malzeme olduğu için oyuncak üretiminde cazip bir malzemedir. Organik esaslı doğal bir malzeme olan ahşaptan yapılan oyuncaklar, çocukların eğlenceli ve eğitici bir şekilde kavramları öğrenmesine, becerilerini geliştirmelerine ve sosyalleşmesine yardımcı olarak çocukların psikoseksüel gelişim sürecine katkıda bulunan oyun materyalleridir (Usta, 2016: 241).

Ahşap oyuncaklar; psikoseksüel gelişim süreci içerisinde motor-beceri ile birlikte bilişsel ve sosyal/duygusal yetkinliklere ulaşmaya dayalı çocuk gelişiminde, eğlendirici ve öğretici bir faaliyet olan oyun kapsamında kullanılan ve bu oyunun oynanmasının yanında, çocuğun zihinsel, bedensel ve kişilik gelişimine katkı sağlayan eğitici oyun araçlarıdır. Bu bakımdan ahşap oyuncaklar, kendine özgü düşünce öngörüsüyle tasarlanarak geçmişten günümüze hem el işçiliği hem de makine esaslı oyuncak imalatında her zaman çok önemli bir konuma sahip olmuştur. Ahşap oyuncaklar, çocuğun dünyasının vazgeçilmez unsurları olan oyuncaklar içerisinde ayrı bir yer edinmiştir. Zira ahşap oyuncaklar, kişilik oluşumu ile zihinsel gelişimin büyük ölçüde tamamlandığı psikoseksüel gelişim açısından kritik bir süreç olan okul öncesi dönemde, çocukların dokunarak ve deneyerek öğrenmesi sürecinde çok yönlü özelliğiyle oldukça önemli bir işleve sahiptir (Usta, 2013). Bu bakımdan ağaç işçiliği ve oymacılığı mesleğini icra eden insanlar, çocuk gelişimindeki katkısı ve kültürel mirasın yaşatılmasında önemli bir araç olması nedeniyle çocuk oyunlarında kullanılmak üzere oyuncak yapımında ahşaba yönelmişler ve bu alanda kültür mirası açısından önemli bir hazine ortaya çıkarmışlardır.

UNESCO'nun somut olmayan kültürel mirası koruma yaklaşımı içerisinde daha kapsamlı bir şekilde yaklaşımda bulunduğu konulardan biri de yaşayan insan hazineleridir. UNESCO'nun tanımına göre; "yaşayan insan hazineleri, somut olmayan kültürel mirasın spesifik elemanlarını yeniden yaratmak veya yorumlamak açısından gerekli bilgi ve becerilere yüksek düzeyde sahip kişilerdir" (Oğuz, 2008: 5). Buna göre somut olmayan kültürel miras çalışmalarında yaşayan insan hazinelerini ortaya çıkarmak, tanınmasını sağlamak ve eğitim öğretim süreci içerisine dâhil etmek, ortak araştırma konusu kültür olan disiplinlerde önemli bir çalışma alanını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın konusu olan ahşap oyuncak yapımı ile ilgili olarak Samsun'da bu geleneği sürdüren usta ile konu ile ilgili inceleme yapılmış ve kayda alınmıştır.

Samsun'da Ahşaba Duygu İşleyen El: Oyuncakçı Dede

Samsun'da somut olmayan kültürel miras içerisinde yer alan geleneksel çocuk oyunları ve oyuncakları ile geleneksel oyuncaklar ve oyuncak yapımcılığı alanında önemli bir yere sahip olan ahşap oyuncak yapımı ustası Salih TOK (Oyuncakçı Dede) (Foto 1), Tekkeköy ilçesinde ikamet etmektedir. 1955 Doğumlu olan Salih Usta, 2003 yılında gönüllü olarak üyesi olduğu Türkiye Sakatlar Derneği Samsun Şubesi'nde yönetim kurulunda görev almış ve bu yıldan itibaren kendisini toplum yararına hizmet işlerine adamıştır. Salih Usta, kendisini şu şekilde tanıtmakta ve hizmetleriyle ilgili genel olarak şu bilgileri aktarmaktadır.

Resim 1. Samsun'da Oyuncakçı Dede olarak tanınan Salih TOK.

"1955 yılında Tokat'ın Turhal ilçesinde doğdum. Çocukluğum ve ilkokul hayatım babamın askeri personel olmasından dolayı Kırıkkale'de geçti. 1973 yılında Ankara makina kimya uçak tekstil fabrikasında torna tesviye ustası olarak iş hayatına başladım. 1976 yılında akşam sanat okulundan mezun oldum. 1989 yılında fabrikanın kapatılmasından sonra Kırıkkale pirinç fabrikası dökümhane bölümü ustabaşı olarak iş hayatıma devam ettim ve 2002 yılında emekliye ayrıldım. Emekli olduktan sonra Samsun'a taşındım. 2003 yılında Türkiye Sakatlar Derneği Samsun Şubesi'ne gönüllü olarak üye oldum ve devamında ana yönetim başkan yardımcısı olarak görev aldım. Bu sırada dönemin Samsun Valisi Hasan Basri Güzeloğlu ve İl Özel İdare Daire Başkanı Eyüp Elmas beylerin destekleriyle toplum yararına hazırlamış olduğumuz projelerden biri olan ekolojik ahşap oyuncak atölyesi ile ilgili eğitimler aldım. Torunlarımın olması bir yana özümde çocuklara olan sevgimin de yönlendirmesiyle zaman içerisinde kendi ekolojik ahşap oyuncak atölyemi kurdum. Daha sonra kendi ustalığımdan kalan yetenek ve becerilerimi de üzerine koyarak ahşap oyuncak ustalığına başladım. Ekolojik ahşap oyuncak üzerine kurslar ve eğitimler verdim. Birçok okulda öğretmen ve öğrencilere ahşap oyuncakların yanında montessori zekâ oyunları üzerine oyuncak imalatı yaptım. Valilik, İŞKUR, İl Özel İdaresi ve belediye destekli birçok projede eğitim verdim. Uluslararası alanda birçok fuara özel davetli olarak katılım sağlayıp ürettiğim ahşap oyuncak standları açtım. Vatandaşlardan gelen istek ve talepler doğrultusunda kişiye özel oyuncak ve zekâ oyunları imalatı yaptım. Çocuklara olan sevgim bir yana dursun onları sevindirmek, eğlendirmek ve geleceğe hazırlamak için elimden geleni öğretmek, gelecek nesillere aktarmak şahsımın hedefleri ve idealleri arasındadır. En büyük hayalim yapmış olduğum yeterli sayıda bulunan materyallerden ahşap oyuncak ve zekâ oyunları üzerine bir ekolojik ahşap oyuncak müzesi açmaktır."

Salih usta Samsun ili Tekkeköy ilçe merkezinde yer alan küçük sanayi bölgesinin içerisinde 4 katlı bir binanın alt katında oyuncak yapımını sürdürmektedir (Foto 2). Atölyesinde ürettiği oyuncaklar o kadar çoğalmış ki artık atölyeye sığamaz hale gelmiştir. Tahmini olarak büyüklü küçüklü farklı amaçlara hizmet eden en az 400 çeşit olmak üzere 70 bin civarında oyuncak yaptığını ifade etmektedir. Bu oyuncaklar, atölye içerisinde farklı köşelerde istiflenmiş bir şekilde kullanı-

cılarını beklemektedir (Foto 3). Çok farklı alan ve becerilere yönelik olarak tasarlayıp yaptığı oyuncakların yanı sıra Salih ustanın üretimi sadece oyuncaklara yönelik değildir. Aynı zamanda süs eşyası ile şehrin kültür ve tarihini yansıtan çeşitli görsel, anıt ve heykellere yönelik de tasarım ve uygulamaları bulunmaktadır (Tablo 2).

Resim 2. Oyuncakçı Dede oyuncak atölyesi

Salih usta, en fazla kullandığı ağaç çeşitlerini Çam, Gürgen, Ceviz, Kavak Kontra ve Gürgen Kontra olarak belirtmektedir. Bu ağaçların tercih edilme sebebinin de dayanıklı ve aynı zamanda kolay şekil verilebilir özellikleri olduğunu vurgulamaktadır. Oyuncak yapımında öncelikle hammaddenin yani ağacın seçilmesi ve kabaca parçalara ayrılması gerektiğini söyleyen Salih usta, ardından ince işçilik ve oyma gerektiren kısımları için ince bazı makine ve araçlara ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Gerekli olan malzemeleri ise; hammadde (ağaç), kıl testere takımı, elektrikli testere, matkap, pulanya makinesi (ağaç rendeleme makinesi), zımpara makinesi, masa ve tezgâh olarak sıralamaktadır. Bu malzemelerin her biri ve daha da fazlası oyuncak atölyesinde bulunmaktadır (Foto 5). Oyuncak yaparken kesinlikle hiçbir katkı madde kullanmadığını, boyaların dahi katkı maddesiz olduğunu, otlardan yapılan çivit boya kullandığını ifade eden Sa-

lih Usta, Çin'den gelen katkı maddeli boyalı oyuncakların zararlarından bahsederken ailelere *"göz göre göre çocuklarınızı zehirlemeyin, onlara ahşap malzemeden yapılmış oyuncaklar alın"* diyerek seslenmektedir. Türkiye'nin Tokat, Sinop, İzmir ve Antalya gibi farklı şehirlerinden arandığını ve kendisinden oyuncak istendiğini de dile getirmekte, ölünceye kadar bu mesleğe devam edeceğini de sözlerine eklemektedir. *"Bir çocuğun gözlerindeki mutluluk, beni onlara daha fazla bağlıyor ve onlar kadar mutlu oluyorum"* ifadelerini kullanan Salih Usta, ulusal ve yerel basın tarafından da birçok kere programlara konuk olarak davet edilerek, atölyesinde uygulamalı olarak sunumlar ve röportajlar vermiştir. Bu sayede bilgi, tecrübe ve hayallerini halka aktarma fırsatı yakaladığını ifade eden Salih Usta, en büyük hayalinin ise ekolojik ahşap oyuncak müzesi açmak olduğunu da dile getirmektedir.

Tablo 2. Oyuncak Dedenin yaptığı oyuncakların türlerine göre dağılımı

Tür ve Süs Eşyası	Oyuncaklar
Taşıtlarla ilgili oyuncaklar	Çakmaktaş ailesi taşıtları, uçak, kamyon, araba, otobüs, at arabası, gemi vs.
Hayvanlarla ilgili oyuncaklar	At, ördek, kurbağa, inek, kuş, kuğu, ağaçkakan vs.
Zekâ oyunlarına yönelik oyuncaklar	Mangala, zekâ küpü, abaküs, yapboz, rakamlar, geometrik şekiller, tartı birimleri, kule, hedef-5, halka oyunu vs.
El becerisine yönelik oyuncaklar	Taklacı adam, mancınık, müzik aleti, top geçirme, topaç, olta, iğne iplik oyunu, tekerlekli baston oyuncak (tekerlekli çın çın) vs.
Günlük yaşam alanı ile ilgili oyuncaklar	Olta, çamaşır askılığı, resim şövalesi vs.
Hediyelik eşya olarak tasarlananlar	Atatürk heykeli, anıtı ve portresi, şamdanlık, ses ağacı, kalemlik, büro malzemeleri, isimlik vs.

Resim 3. Oyuncak atölyesi içerisindeki oyuncak bölümleri.

Resim 4. Farklı amaçlara hizmet eden oyuncaklar çeşitli stant ve sergilerde sergilenmektedir.

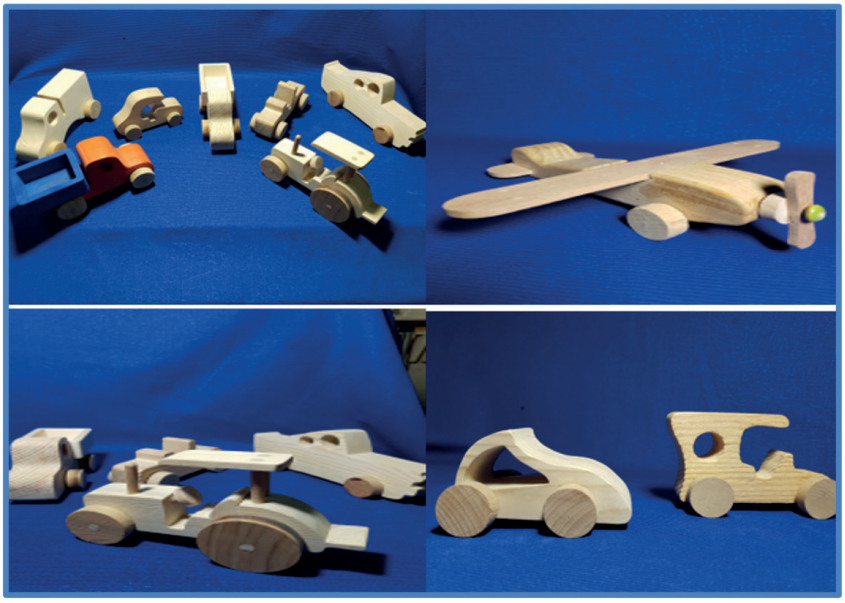
Resim 5. Ahşap işçiliğinde kullanılan malzeme ve makineler.

Oyuncak yaparken her tür ve amaca yönelik oyuncak yapımına özen gösterdiğini belirten Salih usta, özellikle çocukları eğlendirirken onların zihinsel ve fiziksel gelişimlerine katkı sağlayan oyuncakları tercih ettiğini ve bunu çok önemsediğini belirtmektedir. Örneğin yaptığı oyuncaklardan bir kısmı hayvanlara yönelik olan oyuncaklardır. Bu oyuncaklar, hayvanların baş, gövde bacak gibi uzuvlarının birleştirilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sayede özellikle okul öncesi çağında olan çocuklar, hayvanları tanıma, vücut birleştirme gibi kazanımları elde ederken diğer taraftan da hayvan sevgisini de edinmiş olmaktadır. Taşıtlarla ilgili olan oyuncaklar ise, farklı türdeki kara, hava ve deniz taşıtlarının çocuklar tarafından tanınmasını, ayırt edilmesini ve hangi bölümlerden oluştuğunun kavranmasını kazandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu taşıtların yapılmasında çizgi filmlerde kullanılan taşıtların modellenmesi de çocukların ilgisini çekmekte ve onların bilişsel kazanımlarını artırmaktadır. Örneğin Taş Devri karakterlerine ait taşıtlar, oyuncak yapımında model olarak kullanılmaktadır. Fred Çakmaktaş ve Barni Moloztaş'a ait taşıtlar, çocukların oldukça ilgisini çekmektedir (Foto 6). Taşıt veya başka türdeki oyuncaklara yönelik olarak çocukların kendi hayal güçleri ile tasarlamış ve çizmiş oldukları oyuncakların da yapımını gerçekleştiren Salih Usta, bu oyuncakların da çocuklar tarafından kendi tasarımları olduğundan dolayı daha fazla benimsediklerini ve sahiplendiklerini dile getirmektedir. *"Çocuklara düşün-*

ce ve hayal gücü olarak ne kadar özgür bir ortam sunarsak, onların gelişimleri ve kendilerini ifade ederek ortaya ne kadar özgün eserler ortaya çıkarabileceklerine şahit olabiliriz" düşüncesini de eklemeden geçemeyeceğini ifade etmektedir.

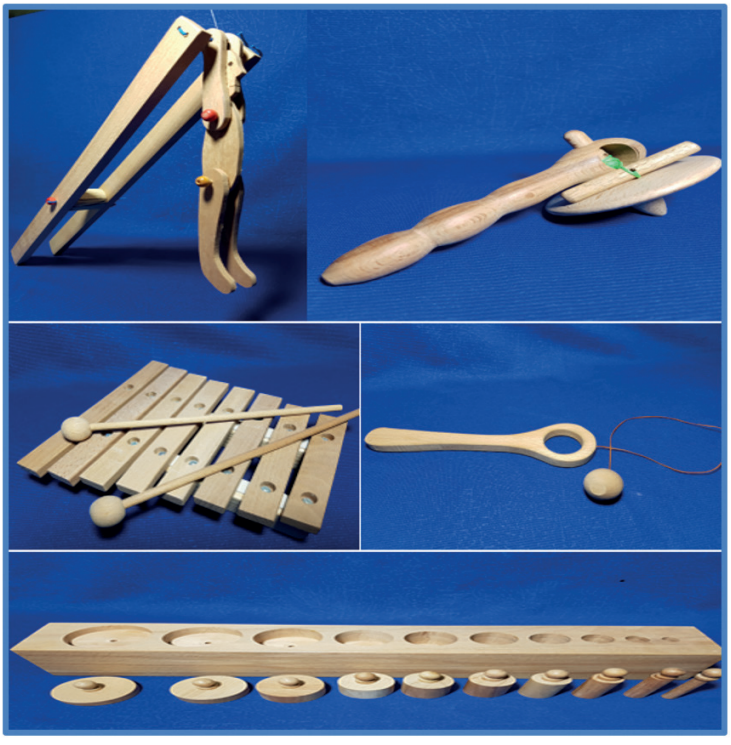

Resim 6 Hayvan temalı oyuncak örnekleri.

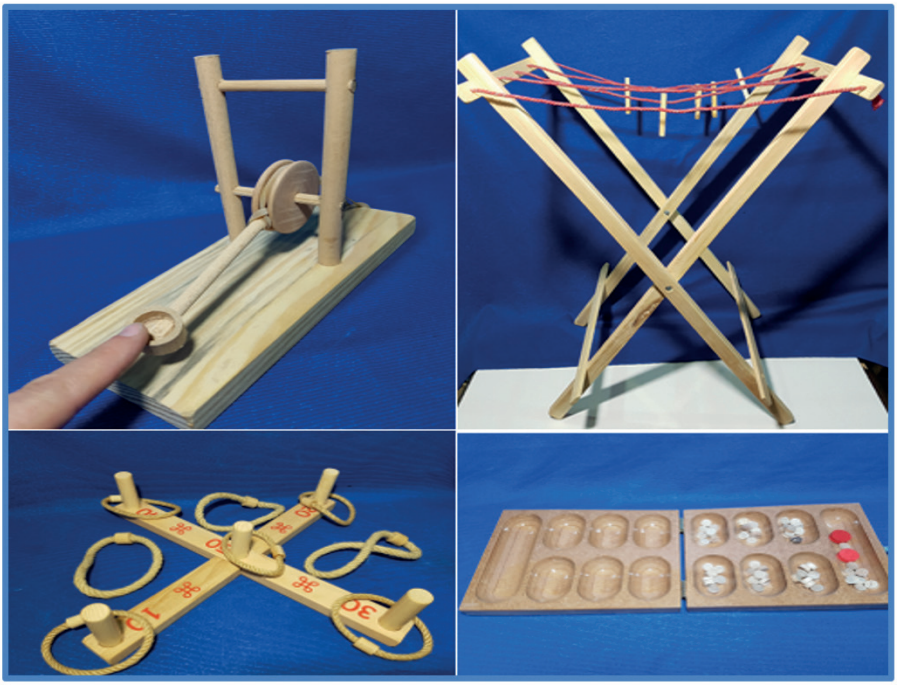
Resim 7. Taşıt temalı oyuncak örnekleri.

Salih ustanın çok önem verdiğini belirttiği oyuncak türlerinden olan ve zihinsel gelişimi destekleyici oyuncaklar da atölyede kendine yer bulan türlerdendir (Foto 8, Foto 9). Çocukların hem el becerilerinin gelişmesine yardımcı olan hem de zihinsel gelişimlerine destek veren bu oyuncakların oldukça fazla rağbet gördüğünü belirtmektedir. Ayrıca bu oyuncakların sadece çocuklara değil, felç geçiren ve kalp ameliyatı olan kişilerin fizik tedavilerinde ve el hareketleri aktivitelerinde kullanılabilecek şekilde tasarlandığına da dikkat çekmekte ve sağlık sektöründe de bu oyuncakların kullanılabileceğini söylemektedir. Bu açıdan birçok hastaya bu oyuncaklardan verdiğini ve kas gelişimlerine yönelik fizik tedavi hareketlerini kendi yaptığı oyuncaklarla gerçekleştirdiğini dile getirmektedir. *"Yaptığım oyuncaklar sadece çocuklara değil, toplumun her kesimine hitap etmektedir. Çocukların oyun oynamak amacıyla kullandıkları bu oyuncakları fizik tedaviye ihtiyaç duyan hastaların, yaşlıların ve dezavantajlı bireylerin de ilgi ile edinmek istemeleri, benim için çok büyük bir gurur kaynağı"* sözleriyle de aynı zamanda topluma hizmet gönüllüsü olarak mutluluk içerisinde olduğunu belirtmektedir.

Resim 8. Zihinsel ve el becerilerine destek veren oyuncak örnekleri.

Zekâ oyunlarına yönelik oyuncakları da yaptığını belirten Salih usta, özellikle Türk kültüründe geleneksel çocuk oyunlarına yönelik olarak oyuncaklar yaptığını ve bu oyuncakların da çocuklar tarafından oldukça fazla rağbet gördüğünü dile getirmektedir. Ayrıca hem diğer türdeki oyuncakları hem de özellikle zekâ oyunlarına yönelik oyuncakların anaokullarında ve ilkokullarda eğitimciler tarafından tercih edildiğini, sipariş verildiğini ve eğitim kurumlarında kullanıldığını söylemektedir. Bu tür oyuncakların kültürel mirasın tanıtılması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda önemli araçlar olduğunu ve ülke genelinde bu oyuncak türlerinin yapımına önem verilmesi gerektiğini de vurgulamaktadır. *"Düşünmeye sevk eden, zekâyı geliştiren birçok oyuna sahip bir milletiz"* ifadelerini kullanan Oyuncakçı Dede, bu potansiyelin kullanılması gerektiğini ve özellikle bu gücün çocuklara idrak ettirilmesi gerektiğini dile getirerek, gelecek adına umutlu olduğunu ifade etmektedir.

Resim 9. Zihinsel ve el becerilerine destek veren oyuncak örnekleri.

Salih usta, Samsun'da ve farklı şehirlerde birçok fuara katıldığını, stantlar açtığını ve okul öncesi ve okul çağındaki çocuklara bu oyuncakları tanıtmaya çalıştığını ifade etmektedir. Birçok organizasyonda yer aldığını, kurum ve kuruluşlar tarafından davet edildiğini ve ödüllendirildiğini de söyleyen ustamız, bu fuar ve organizasyonlarda yetişkinlerin de ilgisinin üst düzeyde olduğunu, çocuklarına sağlıklı malzemeden yapılan oyuncakları almakta tereddüt etmediklerini ve özellikle de kendi çocukluklarıyla bağdaştırmak suretiyle kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunduğunu ilettiklerini de beyan etmektedir. Stantlarını birçok eğitim kurumunun ziyaret ettiğini ve binlerce öğrenci ile temas kurduğunu, onların mutluluklarına şahit olmanın verdiği haz ve gururu tarif bile edemeyeceğini de sözlerine eklemektedir (Foto 10).

Resim 10. Oyuncak stantlarını ziyaret eden eğitim kurumları ve öğrenciler.

Resim 11. Ulusal ve yerel basında Oyuncakçı Dede.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılması bağlamında geleneksel meslekler ve el sanatları ustalığı önemli bir yer tutmaktadır. UNESCO tarafından "Yaşayan insan hazineleri" olarak değerlendirilen ve günümüzde unutulmaya yüz tutmuş meslekleri icra eden bireylere yönelik araştırmalar, bu geleneğin yeni nesillere tanıtılması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından teşvik edilmekte ve desteklenmektedir. Bu doğrultuda ülkeler, kendi kültür mirasları içerisinde yer bulan geleneksel meslekler ve el sanatları ustalarına yönelik çalışmalar yapmakta, projeler hayata geçirmektedirler. Türkiye'de de somut olmayan kültürel miras ulusal envanterinde yer alan ağaç işçiliği ve ahşap oymacılığı ile geleneksel oyuncaklar ve oyuncak yapımcılığı meslekleri ile bu mesleği Samsun ilinde icra eden meslek ustasının ortaya çıkarılması bu çalışmanın araştırma konusunu oluşturmuştur.

Samsun ili Tekkeköy ilçesinde yaşayan ve Oyuncakçı Dede lakabıyla tanınan Salih Tok, kendi mesleği olan torna tesviye ustalığının yanı sıra bu meslekten edindiği deneyim ile birlikte geleneksel meslekler içerisinde yer alan geleneksel oyuncaklar ve oyuncak yapımcılığı mesleğini icra etmektedir. Yapım malzemesi olarak ahşabı kullanan Salih Usta, aynı zamanda ağaç işçiliği ve ahşap oymacılığı mesleğini de icra etmektedir. Süs eşyası ve gündelik kullanımlara yönelik eşya yapımının yanı sıra özellikle ahşap oyuncak yapımında kendini geliştirerek şehirde bir marka haline gelen Salih Usta, çevre illerde de tanınmakta ve çeşitli fuar ve faaliyetlere davet edilmektedir.

Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılması bağlamında ahşap işliği ve oyuncak yapımı alanında Samsun şehrinde önemli bir yeri olan Salih Tok (Oyuncakçı Dede), yaşayan insan hazineleri kapsamında değerlendirilmesi gereken önemli bir insan hazinesidir. Bu açıdan ustanın çalışmaları kültürel mirasın korunması ile ilgili olarak Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü ve Milli Eğitim Müdürlüğü ve sivil toplum kuruluşları gibi ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından incelenmeli, desteklenmeli ve koruma altına alınmalıdır. Mesleğin devam ettirilmesi amacıyla inceliklerinin gönüllü kişilere öğretilmesi konusunda eğitim faaliyetleri düzenlenmeli ve bu ve benzeri kültürel miras alanlarına yönelik projeler hayata geçirilerek çocuk ve gençler arasında tanıtılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Atölyede çırak ve kalfalar yetiştirilerek mesleğin sürdürülmesi sağlanmalıdır.

Her kademede çocuk ve gençlere ulaşmak için geleneksel meslekler ve el sanatları ustalığı eğitim öğretim sürecine dahil edilmeli, öğrenciler uygulamalı olarak projelerde yer almalıdır. Özellikle meslek liselerine yönelik olarak kapsam genişletilmeli ve meslek lisesi programlarının içerisine geleneksel mesleklere dair kavram ve uygulamalar dahil edilmelidir.

Sadece oyuncak yapımı olmayıp aynı zamanda kentin tarihini ve kültürünü yansıtan süs eşyası, hediyelik eşya, araç gereçler gibi ürünler de yapılabildiğinden dolayı, Salih Ustanın da hayali olan Samsun şehrinde bir ekolojik ahşap müzesinin ve yanında bir ahşap atölyesinin kurulması, kültürel mirasın korunması ve yaşatılması adına gezi ve uygulama alanı olarak kente katkı sağlayacaktır. Bu konuda Valilik, Belediye, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü ile ilgili kuruluşlar ortak hareket etmeli, şehrin dinamikleri ve potansiyeli değerlendirilerek bu proje kısa zamanda hayata geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

Ak, D. (2006). Oyun ve Oyuncak Kavramlarının Tarihsel ve Kültürel Değişimine Endüstriyel Tasarım Açısından Bir Bakış. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Akbulut, D. (2009). "Günümüzde Geleneksel Oyuncaklar". *Milli Folklor Dergisi*, 21 (84), 182-191.

Akpulat, N. A. ve Üzümcü, T. P. (2020). "Geleneksel Türk El Sanatlarının Yaratıcı Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi: Ödemiş Yerel Halkının Bakış Açısı". *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7 (51), 584-597.

Arıoğlu, İ. E. (2019). *Geleneksel Meslekler*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Begiç, H. N. (2017). "Anadolu'da Yaşatılmaya Çalışılan Ahşap Oyuncak Üretimine Bir Örnek; Dedemin Oyuncakları Atölyesi". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 10 (19), 15-26.

Cengiz, S. A. (1997). *Karadeniz Ereğli Örneğinde Çocuk Oyunlarının Halk Bilim Açısından Değerlendirilmesi*. Çocuk Kültürü, I. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.

Dursun, M. T. ve Karahan, S. (2019). "UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi Öneri: Örücü ve Ağaç Oymacı Üzerine Bir Değerlendirme". *Journal of Travel and Tourism Research*, 14, 56-71.

Karataş, Z. (2015). "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri". *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

Keskin, A. (2009). Oyunların Çocukların Çoklu Zekâ Alanlarının Gelişimine Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Mercan, C. (2018). Ahşap Oyuncakların Çocuk Gelişiminde Yeri ve Ahşap Oyuncaklar İçin Tasarım Önerileri. (Yayımlanmamış Yüksek Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Oğuz, Ö. (2008). "UNESCO ve Geleneğin Ustaları". *Milli Folklor*, 77, 5-10.

Oğuzkan, Ş. ve Avcı, N. (2000). *Okul Öncesinde Eğitici Oyuncaklar*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Onur, B. ve Demir, T. (2002). Türkiye'de Çocukların Oyuncak Sandığı: Ulusal ve Küresel Etkenler. 3 rd. ITRA World Congress: Toys, Games and Media. Londra/İngiltere.

Onur, B. ve Güney, N. (2004). *Türkiye'de Çocuk Oyunları*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Önder, N. (1986). "Türkiye'de Oyuncakçılık". *Folklor Halkbilim Dergisi*, 4 (35), 14- 18.

Öz, Y. (2019). "Kültür Turizmi Bağlamında Geleneksel Türk El Sanatları Ürünlerinin Coğrafi İşaretlerle Korunması". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (62), 1536-1549.

Özyürek, A., Tezel Şahin, F. ve Gündüz, Z. B. (2018). "Nesilden Nesile Kültürel Aktarımda Oyun ve Oyuncakların Rolü". *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27 (1), 1-12.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (2006, 19 Ocak). Resmi gazete (Sayı: 26056). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060121-1.htm

Stewart, C. J. ve Cash, W. B. (1985). *Interviewing: Principles and Practices*. Dubuque, IO: Wm. C. Brown Pub.

Sümbüllü, Y. Z. ve Altınışık, M. E. (2016). "Geleneksel Çocuk Oyunlarının Değerler Eğitimi Açısından Önemi". *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2): 73-85.

Tez, Z. (2016). *Meslekler Tarihi (Eskiçağdan Günümüze Zanaatsal ve Sanatsal Uğraşlar)*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Usta, İ. (2013). Eğitici Ahşap Oyuncaklar Ders Notu. Hacettepe Üniversitesi, Ağaç İşleri Endüstri Mühendisliği Bölümü, Ankara.

Usta, İ. (2016). "Depictions on Wood: Acceptation and Internalization of Wood, Which is an Intercultural Interaction Tool, as "A Valuable Object" (Wood is Valuable), *Muğla Journal of Science and Technology*, 2, 139-144.

Usta İ. (2019). "Okul Öncesi Çocukluk Dönemi ve Eğitici Ahşap Oyuncaklar". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (4), 211-238.

Yıldırım, M., Günaydın, E. ve Saka, A. (2020). "Balkanlardan Anadolu'ya Taşınan Kültürel Miras (Çocuk Oyunları): Tekkeköy Örneği". *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3): 205-224.

https://aregem.ktb.gov.tr/TR-279417/somut-olm-kult-miras-turkiye-ulusal-envanteri.html (Erişim Tarihi. 03.04.2021)

View publication stats